

Festék, ecset, kalapács

Interjú Fajó János festőművésszel

DESSEWFFY ZSUZSA

Azt hiszem, hogy a Fekete-fehér című kiállítás forgatásán találkoztunk először. Azóta is izgat, hogy hogyan lett Fajó Jánosból a tiszta formák apostola...

FAJÓ JÁNOS: Természetesen nem egyik napról a másikra. Tizenhárom évesen megbabonázott egy hegyet ábrázoló képeslap. Lerajzoltam, sikerült. Egyenes út vezetett a békéscsabai Képzőművészeti Körbe, ahol megtanultam rajzolni és a rajztechnika különböző eszközeit kezelni. Elsősorban nagy mesterek munkáit másoltuk, de aktokat is, különböző perspektívából.

Érettségi után miért nem a Képzőművészeti Főiskolát választotta az Iparművészeti helyett?

F. J.: Valójában nem én választottam, hanem a kör vezetője, Mokos József és Mihályt Pál, aki a minisztérium részéről ellenőrizte a vidéki képzőművészeti iskolákat. Abban az időben nagyon rossz híre volt a Képzőművészeti Főiskolának. Szerintem ma is, hiszen ma már akadémikus rajzokat sem készítenek. Nem tanulják meg a szakmát. Az Iparművészeti más volt. 1956-ban felvettek díszítőfestő szakra, Z. Gács György osztályába. Ő és az igazgató, Hincz Gyula meglehetősen nagy szabadságot biztosított a hallgatóknak, amit nem néztek „fentről” jó szemmel. Schubert Ernő főigazgató-helyettes engem szemelt ki, hogy a Hincz elleni puccsot a főiskola KISZ-titkáráként vezessem le. Helyette inkább megszereztem Hincz barátságát.

FAJÓ JÁNOS a műteremben

foto: Dessewffy Zsuzsa

Kassák Lajossal való találkozása teljesen megváltoztatta a szemléletét a világról, a művészetről.

F. J.: Kassák valóban szellemi nagyság volt, bár az első találkozásunk nem volt teljesen felhőtlen. A Fiala Művészek Klubjában – ami második otthonunk is volt abban az időben – kiállítást rendeztünk Uitz Béla *Luditták* című rézkarcsorozatából. A Mesternek nem volt túl pozitív véleménye az anyagról, de mi azért is megrendeztük. Később a konstruktivista kiállításra őt is felkértük mint kiállítót. Én voltam a szállító. Megtetszett neki, ahogy a képhez nyúltam. A kiállítás után felajánlotta, hogy dolgozzak vele. Ettől kezdve egészen a haláláig a munkatársa voltam.

foto: Dessewffy Zsuzsa

Milyen útravalót kapott tőle?

F. J.: Elsősorban szellemiséget. Abban az időben sokat foglalkoztam művészetfilozófiával. Részt vettem a marxista esti egyetem hároméves esztétikaképzésén. Akkoriban olyan előadók voltak ott, mint Vitányi Iván, Ansel Éva és még sokan mások. Amikor beszámoltam Kassáknak az ott hallottakról, csak a mormogta: „Más az ideológia, és más a valóság.” Amikor megmutattam neki a rajzaimat, csak annyit fűzött hozzá, „Miért van szüksége magának figurára? Hát a saját fejében nem születnek formák?” Máskor meg: „Én is vagyok olyan konzervatív, mint maga, ha már lefest egy nőt, legyen olyan, mint egy nő, de nem kerül a szobámba”.

A mai napig nem felejttem el a tanítását. „Legyen erős, ne akarjon modern művészetet csinálni. Minden divatos áramlattal szemben az elfogadás mellett a megmaradás legyen erősebb magában. Kevés motívummal dolgozzon először, aztán lehet gazdagítani.” Gondolom, hogy ezeknek a gondolatoknak köszönhetem, hogy viszonylag rövid ideig kerestem a saját utamat, és soha nem kellett letérnem róla.

Azt hiszem, hogy a 60-as években elég nehéz volt annak a művésznek aki a saját útját akarta járni, aki függetleníteni akarta magát a politikától és a divatos irányzatoktól.

F. J.: Mindent a feleségemnek köszönhetek, aki szó szerint eltartott, amíg nekem csak néha volt egy-egy szerény ösztöndíjam. Mindez megmentett attól, hogy „kaméleon” festő legyek. Nem akartam, hogy nappal a Képcsarnoknak giccseket fessek, este meg magamnak azt, amit szeretnék. Később ezért dolgoztam Max Billel, Victor Vasarelyvel és Nicolas Schöfferrel, akik becsülték a munkámat, és nem vették el az önállóságomat. Ugyanez vonatkozott arra is, hogy nem csatlakoztam mindenféle divatos

művészeti csoportosulásokhoz, nem állítottam ki közösen velük. Bak Imre, Nádler István, Hencze Tamás, Keserü Ilona, Csiky Tibor és még páran voltunk szorosabban együtt.

Így jött létre a Pesti Műhely és a Józsefvárosi Galéria.

F. J.: A 70-es évek elején szinte lehetetlen volt a kortárs művészet népszerűsítése. De azt is tudtuk, hogy a művészet nem lehet öncélú. A megoldás a szítanyomás volt, amit Bak és Nádler korábban, én pedig professzionális szinten 1971-ben, egy hathetes németországi grafikai szimpózium keretében Németországban tanultam meg. Úgy gondoltunk, hogy ezzel a technikával magas színvonalú, mindenki számára elérhető műtárgyat tudunk létrehozni azért, hogy közelebb hozzuk a minőségi kultúrát az emberekhez. A sokszorosított grafika nagy lehetőség volt számunkra, hogy külföldön is megismerhessenek bennünket anélkül, hogy politikai megrovásban részesülnénk. A nyomtatokat egyszerű postai küldeményként adtuk fel, így jelen lehettünk biennálékon, kiállításokon. A Józsefvárosi Galéria 1976 és 1988 között működött, én voltam a vezetője. Évente hat kiállítást rendeztünk. Minden kiállításához mappát készítettünk, ami mindenki számára elérhető volt. Az volt az elvem, hogy az az érték, amit a látogató haza tud vinni. Célunk volt a klasszikus és kortárs avantgárd bemutatása mellett, hogy feloldjuk a határt a művészet és a design között. Mi állítottuk ki először a Rubik-kockát.

1976-ban a Népművelési Intézet segítségével nyári szabadiskolát és művésztelepet hozunk létre tehetséges fiatalok számára Encsén, ami a kassáki tárgy- és anyagszerűség elvén működött. Sajnos a többszöri költözés miatt és támogatás híján ez 2013-ban – 35 évi működés után – ellehetetlenült és megszűnt.

Szeptemberben jelenik meg életmű-katalógusa, amit szintén két volt tanítványa szerkesztett. Miért most jelenik meg, és miért nem a kerek évfordulóra?

F. J.: Nekem nem fontosak az évfordulók. Számomra az az ünnep, amikor dolgozhatok. Amikor van festék, ecset, kalapács, akkor boldog vagyok. Amikor nincs, akkor megbolondulok.

Foró: Dessevifly Zsuzsa